

ASEEESissa puhetta vallankumouksista

Amerikan Venäjän, Itä-Euroopan ja Euraasian tutkijoiden yhdistyksen (ASEEES) 45. konferenssi pidettiin marraskuun 21.–24. Bostonissa. Paikan valinta näkyi myös yleisteemassa, joka oli tänä vuonna vallankumous. Boston toimi aikoinaan Yhdysvaltain itsenäisyys sodan, amerikkalaisittain vallankumouksen, alkupaikkana.

ASEEES toimi pääasiassa työryhmien avulla, joita oli samaan aikaan yli 40. Muu ei oikeastaan olisi ollut mahdollistakaan, sillä alueiden ja aiheiden kirjo oli valtava. Kaikkiaan työryhmiä oli neljän päivän aikana yhteensä noin 600. Osanottajia oli yli 2 000, joista noin kaksi kolmasosaa amerikkalaisia ja loput Euroopasta ja Aasiasta. Moniin työryhmiin riittikin vain melko pieni yleisö, usein vain 10–15 kuulijaa, ja joihin tapauksissa yleisöä oli jopa vähemmän kuin esiintyjä. Kongressihotelli Marriott Copley Placen luentosalit sen sijaan olivat yleensä suuria eikä tila kai loppunut kesken missään työryhmässä. Suomalaisia osallistujia oli tavalliseen tapaan varsin vähän, eli alle 10. Kun aikaa yleensä kolmen paperin käsittelyyn oli tunti 45 minuuttia, jäi keskustelulle yleensä runsaasti aikaa, varsinkin kun esitykset yleensä pysyivät lyhyinä. Tekniikka ei sitä vastoin aina toiminut, sillä esiintyjillä piti olla mukanaan omat tietokoneet, jotka liitettiin paikalliseen projektoriin.

Plenaareja oli vain yksi, aiheenaan yleisteema vallankumous. Kolme tutkijaa arvioi kolmen eri vallankumouksen merkitystä ja sitä, mistä ne tullaan muistamaan: Sheila Fitzpatrick lokakuun vallankumousta, Padraic Kenney vuoden 1989 ja Henry Hale väri vallankumouksia. Lokakuun vallankumous herätti eniten kes-

kustelua, sillä vaikka Fitzpatrick arvelikin, että se tullaan muistamaan, ei niinkään siitä, mitä bolševikit halusivat, vaan siitä mikä kylmän sodan aikana tuli edustamaan neuvostojärjestelmää, eli gulagista. Yleisön piiristä tulleet kommentit huomauttivat, että kuva on jo muuttumassa ja raa'an markkinatalouden nähneet uudet sukupolvet suhtautuvat reaaliosialismin vaihtoehtoon paljon myönteisemmin. Todettiin myös, että länsimainen hyvinvointivaltio ei ehkä olisi syntynyt ilman lokakuun vallankumousta.

Vuoden 1989 opetus, jota myöhemmät tapahtumat esimerkiksi arabimaissa osoittavat, on se, että vallankumoukset tehdään paikallisesti, vaikka samoja ajatuksia voi olla liikkeellä useimmissa maissa. Se, mikä siirtyi maasta toiseen, oli pikemmin vallankumouksen tyylit kuin sisältö. Ainoastaan vuoden 1989 vallankumouksissa lopputuloksena oli demokraattinen järjestelmä, sillä väri vallankumousten tuloksena oli entisten piirteiden säilyminen enemmän kuin muutos. Mukana oli paljon euforiaa ja liiallista optimismia, mutta pidemmällä ajanjaksolla joukkojen mobilisaatio jäi vähäiseksi.

ASEEESissa esittelypisteitä oli yli 60 kustantamolla, yliopiston laitoksella tai muulla instituutiolla. Johtavat kustantamot Oxford, Cambridge, Routledge, Rowman & Littlefield olivat mukana, mutta myös suuri joukko Itä-Eurooppaan erikoistuneita kirjakauppoja, pieniä kustantamoja ja niin edelleen. Myös monet yliopistot, kuten Moskovan taloustieteen korkeakoulu ja Pietarin eurooppalainen yliopisto, olivat mukana omalla pisteellään. Integrumin pisteellä kerrottiin uudesta sosiaalisen median integru-

mista, joka kerää reaaliaikaisesti aineistoa blogeista ja sosiaalisesta mediasta, ja luokittelee sitä iän, sukupuolen ja muiden seikkojen mukaan.

Torstain tervetulo tilaisuus sisälsi pientä syötävää, mutta juomat oli ostettava itse, ja varsin korkeaan hotellin hintaan, viinilasillisesta veloitetiin 11 dollaria. Korkeat kustannukset olivat ASEEESin puheenjohtajan Diane Koenkerin mukaan ainoa syy siihen, ettei juomia kuulunut tarjoiluun. Yhdysvalloissa on ilmeisesti mahdotonta, että esimerkiksi Bostonin kaupunki vastaisi tarjoilusta. Konferenssilla oli sitä vastoin useita sponsoreita, joiden lahjoituksilla tarjotut oli kustannettu. Perjantai-iltana valittavana oli useita pieniä tapaamisia tarjoi luineen, joista osa oli pienelle ryhmälle suunnattuja alumni-tapaamisia. Harvardin yliopiston Davis-keskuksen tilaisuudessa esimerkiksi esitettiin Pussy Riot -dokumentti.

Keskustelussa siitä, onko Putinin Thermidorille loppua, arviot Putinin uudesta presidenttikaudesta olivat varsin negatiivisia: talouskasvu ei tule ylittämään 3 % seuraavien kymmenen vuoden aikana. Hallinnon kaatumiseen liittyvät välttämättömät olosuhteet, keskiluokan synty ja talouskasvun heikkous, ovat olemassa, mutta ne eivät yksinään riitä siihen, että nykyhallinto kaatuisi. Putinin järjestelmän kannatus on kuitenkin laskussa, mutta tuloksena voi olla pikemminkin radikaalimpi, ulkomaalaisvihamielisempi ja länteen nykyhallintoa kriittisemmin suhtautuva johto enemmän kuin länsimäinen vaihtoehto. Nykyhallinto on valinnut lyhyen ajan selviytymisstrategian ja luopunut reformeista, jotka olisivat vaarallisia nykyhallinnolle, mutta välttämättömiä, jotta järjestelmä voisi parantaa toimintakykyään.

Tiukimmat vastalauseet yleisön puolelta tulivat Sotšin olympiakisoja käsittelevän keskustelun yhteydessä. ”Miksi olette niin negatiivisia?” kysyi pietarilainen osanottaja ja hänen jälkeensä kommentoinut amerikkalainen suurelta osin yhtyi tähän. Yksi keskustelijoista oli amerikkalaisessa yliopistossa työskentelevä tšerkessi, joka huomautti, että tšerkessijärjestöt yrittävät nostaa esiin 1800-luvun Kaukasian sotien aikaista tšerkessien kansanmurhaa kisojen yhteydessä. Hän arveli, että tšerkessejä ei tulla näkemään olympialaisten avajaisissa, vaan heidän paikkansa vievät Kubanin kasakat, eikä suuri osa ulkomaalaisesta yleisöstä huomaa näiden ryhmien välillä mitään eroa. Tosin sotšilaisessa museossa on jo adygien (yksi tšerkessikansoista) historiaa ja kulttuuria esittelevän näyttely, josta Emil Perssonin (Lundin yliopisto) mukaan tosin kiistanalaiset ja ikävät ainekset on jätetty pois. Venäjä on pyrkinyt olympiakisojen yhteydessä toistamaan iskulausetta monikansallisesta valtiosta, tosin kommenttien mukaan varsin pintapuolisella tasolla.

Aivan viimeiseen ohjelma-kohtaan oli jätetty keskustelu siitä, olisiko Neuvostoliiton hajoaminen ollut odotettavissa vai ei. Panelistit muistelivat ASEEESin kongressia vuonna 1991, kuukautta ennen hajoamista, eikä siinä kongressissa asiasta puhuttu mitään. Kyse on itse asiassa siitä, kuka osasi odottaa, ja millä tavalla hajoamisen olisi pitänyt olla tulossa. Kysymys liittyy myös siihen, olisiko reaaliosialistinen järjestelmä ollut reformoitavissa?

William Taubmann Amherst Collegesta arvioi, että Gorbatšov olisi vuosina 1984–1985 ajatellut, että Neuvostoliitto voi romahtaa, jos sitä ei reformoida, mutta usko silti lähes loppuun asti, että järjestelmä on pelastettavissa. Panelistit kiistelivät myös siitä,

oliko Neuvostoliitto käytännössä hajonnut jo vuonna 1990 vai olisiko elokuun 1991 vallankaappausyrityksen jälkeinen aika hidasta hajoamista. Toisena vaihtoehtona oli Gorbatšovin politiikan uudistaminen, kuten Svetlana Savranskaja (National Security Archive) esitti. Tämänkin prosessin sitten Jeltsinin ja kumppaneiden solmima Belavežan sopimus lopetti.

Keskustelua herätti myös se, oliko lännen tiedustelu yhtä onnetonta kuin osa esiintyjistä väitti. Taustalla oli useiden lännen vakoilijoiden paljastuminen 1980-luvulla ja vaikeus värvätä uusia. Toisaalta tätä ei edes tarvittu, sillä Gorbatšoviin kriittisesti suhtautuneet johdon jäsenet

kertoivat lännelle enemmän kuin poliittiset johtajat ovat yleensä valmiita kertomaan. Jeltsin oli Neuvostoliiton hajoamisen keskeinen hahmo, ja lisää tietoa kaivattiin Jeltsinin lähipiirin tavoitteista hajoamisen aikana. Hävinneet, kuten Gorbatšov, ovat jo kirjoittaneet historiaa, mutta voittajien versio on vielä osin pimennossa.

Ensi vuonna ASEEES-konferenssi järjestetään San Antoniossa Teksasissa samaan aikaan marraskuussa ja paperiehdotusten lähettämisaika on jo ennen joulua, mutta paneeleja voi ehdottaa vielä tammikuun puoliväliin asti.

Jukka Pietiläinen

Valkovenäjä on toista maata

Opetusvaihto vei minut Minskiin syys-lokakuun 2013 vaihteessa. Pidin luentoja Valkovenäjän valtionyliopiston journalismin instituutissa. Se, että vastaanotettava taho oli hyväksynyt minut vierailevaksi opettajaksi, perustui yhteisiin tuttaviiin: kollegani Aleksandr Korotšenski Belgorodin yliopistosta on heillä vakituinen vieras, ja kun valkovenäläiset katsoivat julkaisuluetteloani ja huomasivat siinä yhteisen julkaisun Korotšenkin kanssa, he katsoivat että kelpaan.

Minut oli majoitettu yliopiston asuntolaan nro 1, joka oli keskustassa aika lähellä yliopiston pääkampusta, mutta tosin melko kaukana journalismin instituutista. Majoitus oli ihan hyvää asuntolatasoa. Lämmitys alkoi 1.10. Sää oli aika lailla samanlainen kuin Suomessa tuohon aikaan eli noin +5...+14 astetta. Ihmettelin majoituksen edullisuutta, sillä se maksoi ainoastaan 53 900 valkovenäjän ruplaa (vaihtokurssi oli noin 12 000 ruplaa / euro) kymmeneltä yöstä. Valkovenäjän rupla ei vaihdeta ulkomailla,

mutta lentokentällä vaihtopiste oli auki heti maahan pääsyn jälkeen. Maahan pääsemiseen vaaditaan paikallinen vakuutus, jonka voi ostaa euroilla, dollareilla tai Venäjän ruplilla ennen passintarkastusta (jossa vakuutus myös tarkistetaan). Kymmeneltä päivältä vakuutus maksoi viisi euroa. Rekisteröityminen hoitui yliopiston kansainvälisen osaston kautta.

Yliopistossa on 29 000 opiskelijaa, joista 2 100 ulkomaalaisia, suurimmat ryhmät ovat Kiinasta, Turkmenistanista ja Venäjältä. Ulkomaisia on noin 9 % täysipäiväisistä opiskelijoista. Kansainvälistä yhteistyötä on kohtuullisen paljon. Paikallisia yliopistoihmissä tuntui häiritsevän maan huono kansainvälinen maine. Toisaalta, kun odotukset ovat matalalla, yllättytty positiivisesti.

Minskiin pääsee suoralla Belavian lennolla kolmesti viikossa ja Riikan kautta päivittäin. Minskin lentokenttä on puitteiltaan melko niukka, ja kullekin lennolle lähdeittäessä mennään tarkastusten